

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Lausunto 9/1996 vp

Valtioneuvoston selonteko 2/1996 vp

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 26 päivänä huhtikuuta 1996 valtioneuvoston selonteon 2/1996 vp Suomen rauhanturva- ja humanitaaristen valmiuksien kehittämiseksi ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina hallitusneuvos Pekka Pitkänen ja eversti Kari Höglund puolustusministeriöstä, ulkoasiainneuvos Markku Niinioja ja yksikön päällikkö Anna-Maija Korpi ulkoasiainministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Eero J. Aarnio oikeusministeriöstä, kenraaliluutnantti Jussi Hautamäki pääesikunnasta, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki ja professori Ilkka Saraviita.

Valtioneuvoston selonteko

Sotilaalliseen kriisinhallintaan tarkoitettujen joukkojen koulutusta, varustusta, kansainvälistä yhteistoimintakykyä ja toimintaanpanon nopeutta on selonteon mukaan kehitettävä. Suomessa on luotava valmiudet osallistua aiempaa vaativampaan, mm. humanitaarisia suojaustehtäviä sisältävään rauhanturvaamistoimintaan.

YK:n ja ETYJ:n piirissä koetaan kasvavaa tarvetta kehittää niiden kriisinhallintakykyä, etenkin operaatioiden toimeenpanon nopeutta. Tämän vuoksi useissa perinteisissä rauhanturva- ja valmiuksien kehittämissä pyritään aikaansaamaan nopean toiminnan joukkoja. Tällainen kehitys vaatii myös Suomen puolustusvoimilta kykyä reagoida nykyistä nopeammin ja tehokkaammin YK:n tai ETYJ:n taikka niiden valtuuttamien toimeenpano-organisaatioiden pyyntöihin. Valtakunnallisen valmiusjoukon tarve on tässä valossa ilmeinen.

Rauhanturva- ja valmiuksia voidaan valtioneuvoston käsityksen mukaan kehittää parhaiten liittämällä toisiinsa kiinteästi nykyjärjestelmä ja kriisiajan joukkojen koulutusjärjestelmä. Rauhanturva- ja humanitaarisia valmiuksia ehdote-

taan kehitettäväksi muun muassa siten, että osana puolustusvoimien koulutusjärjestelmää aloitetaan sotilaalliseen kriisinhallintaan tarkoitettun valmiusjoukon kouluttaminen. Puolustusvoimat vastaisi joukon henkilöstöstä, varustamisesta ja kouluttamisesta. Puolustusministeriö vahvistaisi rauhanturvatehtävään lähetettävän joukon kokoonpanon ja vastaisi henkilösijoitusten täydentämisestä ja yhteistoiminnassa puolustusvoimien kanssa joukon ylläpidosta. Puolustusvoimat varustaisi koulutettavan valmiusjoukon puolustusbudjettiin sisältyvin hankintamäärärahoihin ja alkuvaiheessa kohdentamalla nykyistä varustusta. Asetettaessa valmiusjoukko rauhanturvatehtävään rahoituksesta päätettäisiin tapauskohtaisesti jakamalla kustannukset nykyisiä periaatteita vastaavasti puolustushallinnon ja ulkoasiainhallinnon kesken.

Selonteossa katsotaan, että valmiusjoukkokoulutuksen toteuttaminen selonteon mukaisesti on järjestyksessä lainsäädännöllisiltä perusteiltaan. Valmiusjoukon koulutuksen kytkeminen varusmiespalveluksen yhteyteen edellyttää, että perustuslakivaliokunnan (PeVL 18/1995 vp) tulkinna rauhanturvaamiskoulutuksen ja yleisen asevelvollisuuden tarkoituksen suhteesta otetaan tällöin huomioon. Siksi valmiusjoukkokoulutus järjestetään selonteon mukaan niin, että koulutus annetaan kotimaassa mahdollisia lyhyehköjä ulkomaisia harjoituksia lukuun ottamatta. Kun tämän lisäksi otetaan huomioon, että valmiusjoukkokoulutus harjaannuttaa asevelvollisia pääasiassa isänmaan puolustuksen vaatimiin valmiuksiin, ei ristiriitaa hallitusmuodon 75 §:n kanssa synny. Valmiusjoukon perustamiseen ei siten selonteon mukaan tarvita lainsäädäntötoimia.

Valiokunnan kannanotot

Päätäessään vuoden 1995 joulukuussa ns. rauhanturvaamislakiin tehtävistä muutoksista

eduskunta hyväksyi lausuman, jonka mukaan kysymys mahdollisen valmiusjoukon perustamisesta on saatettava erikseen eduskunnan päätettäväksi. Saman asian käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta totei, ettei silloisen hallituksen esityksen tarkoituksena ollut ottaa kantaa ns. valmiusjoukkoihin eivätkä niihin mahdollisesti liittyvät valtiosääntöoikeudelliset kysymykset siksi tulleet tuolloin arvioituiksi (PeVL 18/1995 vp).

Selonteossa omaksutun käsityksen mukaan valmiusjoukko koulutettaisiin osana puolustusvoimien koulutusjärjestelmää. Asian normiperustana on siten asevelvollisuuslainsäädäntö, eikä rauhanturvaamislaki tule sovellettavaksi tässä vaiheessa. Rauhanturvaamislaki kävisi merkittäväksi asian kannalta, jos muodostettava valmiusjoukko olisi konkreettisesti tilanteessa tarkoitus käyttää suomalaisessa rauhanturvaamisorganisaatiossa.

Valiokunta katsoo, että nyt noudatettu selontekomenettely on sovelias tapa eduskunnan poliittisuonteisen hyväksynnän selvittämiseksi asevelvollisuuslainsäädäntöön pohjautuvan valmiusjoukon perustamiselle. Palvelumuotoja tulee kehittää lainsäädäntöön perustuen. Valtiosääntöoikeudellisena kysymyksenä on tarkasteltava selonteon mukaista valmiusjoukkojärjestelyä hallitusmuodon 75 §:n kannalta.

Hallitusmuodon 75 §:n 1 momentti antaa mahdollisuuden säätää lailla kansalaisten velvollisuudesta osallistua isänmaan puolustukseen tai avustaa sitä. Tämä mahdollisuus ulottuu valiokunnan aiemmin ilmaisevan käsityksen mukaan (PeVL 18/1995 vp) myös kyseistä puolustustarkeitua palvelevaan harjoittautumiseen.

Valmiusjoukko koulutettaisiin pääosin varusmieskoulutuksessa ja sitä seuraavissa toistuvissa kertausharjoituksissa. Selonteon mukaan varusmiehet hakeutuisivat valmiusjoukkokoulutukseen vapaaehtoisesti. Valmiusjoukkoon voidaan sijoittaa myös rauhanturvatehtävissä aikaisemmin olleita ja muita siihen halukkaita reserviläisiä. Tämänkaltaisessa vapaaehtoisuudelle rakentuvassa valmiusjoukkojärjestelyssä muodostuu valtiosääntöoikeudellisesti oleelliseksi, millaista koulutusta tähän pohjimmitaan asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen sisältyisi.

Valmiusjoukkokoulutukseen hakeutuvien varusmiesten palvelusaika olisi 330 vuorokautta. Tällöin he saisivat normaalin varusmiesajan sotilaskoulutuksen lisäksi peruskoulutuksen rauhanturvatehtäviin. Koulutus annettaisiin kotimaassa mahdollisia lyhyehköjä ulkomaisia har-

joituksia lukuun ottamatta. Suunniteltu valmiusjoukkokoulutus sisältää selonteon mukaan noin kaksi viikkoa sellaista koulutusta — kuten rauhanturva-asennekasvatusta, kielikoulutusta sekä kansainväliseen esikuntatyöskentelyyn ja viestiliikenteeseen liittyvää koulutusta — joka vain välillisesti edistää valmiuksia isänmaan puolustukseen. Muu varusmiesajan valmiusjoukkokoulutus liittyisi sodan ajan tehtäviin tai tukisi tällaista koulutusta. Kertausharjoituksissa noin neljannes olisi valmiusjoukkokoulutusta ja loppuosa liittyisi suuremmin sodan ajan tehtäviin.

Edellä kuvatun lainen valmiusjoukon perustamiseen tähtäävä ja asevelvollisuuslainsäädännön perusteella toimeen pantava koulutusjärjestelmä, johon varusmiehet hakeutuvat vapaaehtoisesti, on valiokunnan käsityksen mukaan sopuisuudessa hallitusmuodon 75 §:n 1 momentin kanssa. Yksityiskohtana on kuitenkin huomautettava, että ulkomailla ehkä tapahtuvan koulutuksen tulee jäädä lyhytaikaiseksi (vrt. rauhanturvaamislain 6,4 § ja siihen liittyvä PeVL 18/1995 vp).

Valmiusjoukkoon sitouduttaisiin vasta varusmiespalveluksen päätyttyä. Tämäkin vaihe pohjautuisi vapaaehtoisuudelle. Selonteon mukaan sitoumus annettaisiin vähintään kahdeksi vuodeksi. Sitoumus merkitsisi asevelvollisen antamaa lupausta olla tuon ajan valmiudessa, ennen muuta osallistua tällöin tavanomaista tiheimmin järjestettäviin kertausharjoituksiin. Jos sitoumukseen liittyisi juridiselta kannalta erityisiä oikeuksia tai velvollisuuksia, niiden tulisi ilmetä laista (vrt. rauhanturvaamislain 6 §) tai sen nojalla itse sitoumusasiakirjasta.

Valiokunta toteaa, että valtiosäännön kannalta ei ole estettä toteuttaa selonteossa kaavailtua valmiusjoukkojärjestelyä. Valiokunta ei ole erikseen arvioinut, missä määrin voimassa oleva asevelvollisuuslainsäädäntö tarjoaa riittävän oikeudellisen perustan esimerkiksi varusmiesaikaiselle valmiusjoukkokoulutukselle tai sen jälkeiselle valmiusjoukkoon hakeutumiselle. Tältä kannalta huomionarvoisia seikkoja ovat ainakin lyhytaikaisen ulkomaisen koulutuksen mahdollisuus ja kertausharjoituksia koskeva sääntely. Valiokunnan mielestä myös valmiusjoukkojärjestelyn suhdetta rauhanturvaamislakiin on syytä tarkastella. Jos esimerkiksi selonteon mukaisesti muodostettua valmiusjoukkoa tai sen osaa konkreettisesti rauhanturvaamistilanteessa oltaisiin tekemässä osaksi suomalaista rauhanturvaamisorganisaatiota, kaipaavat selonteossa tar-

koitetun valmiusjoukkositoumuksen ja rauhan-
turvaamislain 6 §:n mukaisen sitoumuksen mer-
kitykset lisää selvyyttä. Selonteossa sitoumusme-
nettely jää avoimeksi.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivalio-
kunta esittää kunnioittavasti,

*että ulkoasiainvaliokunta mietintöä laa-
tiessaan ottaisi huomioon tässä lausunnos-
sa esitetyn.*

Helsingissä 9 päivänä toukokuuta 1996

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa
ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Ville Itälä
/kok, varapuheenjohtaja Johannes Koskinen /sd,
jäsenet Ulla Juurola /sd, Anneli Jäätteenmäki
/kesk, Marjut Kaarilahti /kok, Heikki Koskinen

/kok, Risto Kuisma /sd, Paavo Nikula /vihr ja
Veijo Puhjo /va-r sekä varajäsenet Kyösti Karju-
la /kesk (osittain), Juha Karpio /kok, Pekka
Kuosmanen /kok ja Vuokko Rehn /kesk (osit-
tain).
